

ALEKSANDRA DERLUKIEWICZ*

WYBRANE PRZEJAWY OKULTYZMU W ŚWIADOMOŚCI STUDENTÓW Z PSW W BIAŁEJ PODLASKIEJ. BADANIE PILOTAŻOWE

WPROWADZENIE

W okresie ostatnich kilkudziesięciu lat można zaobserwować wzrost zainteresowania praktykami okultystycznymi. Współczesny świat, z różnych względów, wydaje się wzmacniać wiarę m.in. w rytuały okultystyczne i jednocześnie fascynować się złem. Postęp techniki, nauki, tempo życia, niepewność jutra powodują, że to głównie młodzież, niekiedy pozostawiona sama sobie, zaczyna zadawać pytania egzystencjalne, na które nie znajduje odpowiedzi w egoistycznym, hedonistycznym świecie. Jak wiadomo, żyjemy w świecie nadmiaru informacji – tej ezoterycznej również, stąd młodzież czyta „wszystko, co jej wpadnie w ręce”. Seanse spirytystyczne czy komunikacja z jasnowidzem dzięki telewizji i internetowi są ogólnie dostępne. Młodzi ludzie, pozbawieni niekiedy wsparcia ze strony rodziców czy księdza, z którym z różnych względów nie mogą znaleźć wspólnego języka, próbują odnaleźć się jakoś w tym świecie, sięgając np. po telefon do wróżki, uczestnicząc w seansach spirytystycznych. Niekiedy kończy się to tym, iż zamiast odnaleźć jakąś drogę w swoim życiu, popadają w jeszcze większe problemy natury emocjonalnej, duchowej.

Różne doniesienia prasowe pozwalają zakładać, że popularność praktyk okultystycznych wśród młodzieży związana jest z brakiem adekwatnej pomocy Kościoła w rozwiązywaniu duchowych problemów ludzi młodych. Kościół katolicki w latach przemian w Polsce był zajęty głównie ochroną praw człowieka, prawa do wolności i godności osobistej, wyznania, natomiast w mniejszym stopniu zwracał uwagę na pomoc człowiekowi w jego indywidualnych, osobistych problemach. Powstała więc i utrzymuje się do dziś luka w przewodnictwie duchowym. W tę lukę wdzierają się treści okultystyczne.

* MGR ALEKSANDRA DERLUKIEWICZ – Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.

OKULTYZM I „CO DALEJ”...

Okultyzm (łac. *occulo* – ukrywać, trzymać w tajemnicy; *occultus* – schowany, ukryty, tajemny) jest zbiorem doktryn ezoterycznych, które zakładają istnienie w człowieku i przyrodzie sił tajemnych, nieznanych oraz badają możliwości ich wykorzystania. W ujęciu *Słownika języka polskiego* to wiara w istnienie sił tajemnych w człowieku i w przyrodzie, a także wiedza i praktyki związane z tą wiarą, np. alchemia, magia, astrologia¹. Opracowania teologiczne definiują okultyzm jako doktrynę, obejmującą wszelkie zjawiska, praktyki, które odnoszą się do ukrytych sił w świecie, w człowieku i poza światem, a które są niedostępne dla normalnego, opartego na poznaniu zmysłowym doświadczenia. Teolog A. Koberle o okultyzmie pisze, że jest to „pojęcie zbiorcze, obejmujące pełnię tajemniczych sił i stosunków, które działają w sferze duchowej człowieka, w jego naturalnych uzdolnieniach oraz na styku pomiędzy tymi dwoma biegunami”². Doktryna i praktyka okultyzmu opierają się na założeniu, że poza dostępnym na drodze poznania ludzkiego, wynikającego z doświadczenia, światem są ukryte siły, które można zgłębić na drodze poznania tajemnego, intuicyjnego. Okultyzm to nie tylko zdobycie wiedzy tajemnej, ale również jej wyjaśnienie, np. poprzez astrologię, jasnowidzenie, seanse mediumiczne. Okultyzm to również praktyki „religijne”, np. uzdrawianie i telepatia. Edward Tiryakian, socjolog Uniwersytetu Harvarda, przez okultyzm rozumie metody, które umożliwiają wgląd w ukryte siły i mogą prowadzić do empirycznych rezultatów, podczas gdy w ezoteryzmie widzi on religijno-filozoficzny system wiary, który służy tej technice³. Pojęcie „okultyzm” jest ściśle związane z ezoteryzmem, a granica między tymi pojęciami jest płynna. Ezoteryka zajmuje się w szczególności rozwojem duchowym. Jest to tzw. wiedza tajemna (łac. *scientia occulta* – okultyzm), czyli przeznaczona tylko dla grona osób wtajemniczonych – wybrańców. Ezoteryzm to odmienne od znanego ludzkości postrzeganie rzeczywistości – bardziej otwarte na tematy duchowe lub odrzucane przez naukę⁴.

Okultyzm jako odrębny prąd myślowy rozwinął się w XIX wieku w epoce tzw. „fin de siècle” (francuskie określenie „końca wieku” lub „końca pewnej ery” – związane jest z pesymistyczną wizją schyłku, dekadencjami tendencjami końca wieku) i był wynikiem upadku systemu teokratycznego, a co za tym idzie zmiany wizerunku świata i człowieka.

Począwszy od XIX wieku – okresu rozwoju przemysłu, wynalazków ułatwiających człowiekowi komunikację i przemieszczanie się, jednostka czuła coraz większe

¹ *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000, s. 1158.

² A. Koberle, *Okkultismus*, w: *Religion in Geschichte und Gegenwart*, Bd. 4, 2. Aufl., Tübingen 1930, s. 1614–1619.

³ W. Janzen, *Okkultismus*, w: *Teologische Realenzyklopaedie*, Bd. 25, Berlin 1995, s. 216–220.

⁴ *Encyklopedia zjawisk XXI wieku* [online], [dostęp: 14.06.2013]. Dostępny w Internecie: <okiem.pl>.

zagubienie, niepewność dotycząca przyszłości. Lęk nie rodził postaw racjonalnych, lecz pragnienie ucieczki w parapsychologię, magię i czary. Ludzie, kierując się wiedzą ezoteryczną i emocjami, przyczyniają się do odrodzenia okultystycznego, w którym pragnęli odnaleźć poczucie porządku, zachwiane przez rozpad dawnych zasad i wierzeń⁵.

Jednym z przejawów okultyzmu jest magia. Encyklopedyczne wyjaśnienie tego terminu mówi, iż jest to zespół wierzeń i zabiegów opartych na przekonaniu o istnieniu nadnaturalnych sił i związków, których opanowanie jest dla człowieka możliwe dzięki znajomości odpowiednich zaklęć i czynności, wykonywanych w ściśle określony sposób i przez określone osoby (rzekomo obdarzone mocą magiczną)⁶. A. Posacki w swoich opracowaniach uważa, że magia jest bardziej koncepcją, zbiorem idei i światopoglądem aniżeli samą techniką⁷.

Magię dzieli się na magię białą i magię czarną. W kulturze popularnej biała magia uchodzi za tę, która jest wykorzystywana do dobrych celów i dobrymi sposobami, zaś czarna magia służy złu i zwykle wiąże się z wykonywaniem jej na różne mroczne sposoby.

Wracając do okultyzmu, warto jeszcze kilka słów poświęcić astrologii. Celem astrologii jest przepowiadanie przyszłości na podstawie konfiguracji ciał niebieskich, przypisując dwunastu znakom zodiaku (horoskop) określone cechy, współdziałające z właściwościami siedmiu ciał niebieskich; Słońca, Księżyca Merkurego, Wenus, Marsa, Jowisza i Saturna. Astrologia wiąże się także z pojęciem astrolatrii – kultem gwiazd i planet, formą kultu lub religii natury, która zjawiska niebieskie, jak gwiazdy, Słońce, Księżyc, podnosi do rangi przedmiotów czci religijnej⁸. Astrologię jako naukę, opisującą wpływ gwiazd na naturę i ludzi, stosowano już w najwcześniejszym okresie ludzkiej cywilizacji. Pierwotnie istniały dwie gałęzie astrologii: naturalna i wróżebna. Astrologia naturalna zajmowała się związkami pomiędzy gwiazdami i innymi zjawiskami, np. cyklami natury, a astrologia wróżebna badała wpływy gwiazd i planet na ludzkie możliwości wyboru i działania⁹.

Wróżbiarstwo to kolejny przejaw praktyk okultystycznych. Jest bardzo starą sztuką przepowiadania przyszłości, do której praktykowania używano żywych zwierząt, ich wnętrzności czy też liści herbaty i kryształowych kul. Przekazy wróżebne mogą być udzielane albo bezpośrednio przez jakąś wyższą moc, albo za pośrednictwem związanej z nią istoty lub rzeczy¹⁰.

Warto w tym miejscu przywołać inne praktyki okultystyczne związane z chiromancją, numerologią, kryształomancją i parapsychologią.

⁵ N. Goodrich Clarke, *Okultystyczne źródła nazizmu*, przeł. J. Prokopiuk, Warszawa 2001.

⁶ *Encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1983, s. 827.

⁷ A. Posacki, *Zagrożenia duchowe płynące z praktyki okultyzmu*, w: *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, pod red. W. Nowaka, S. Ropiaka, Olsztyn 2005, s. 197.

⁸ A. Zwoliński, *Astrologia, wróżby, jasnowidzenie i wywoływanie duchów*, Kraków 2008, s. 45.

⁹ T.W. Griffon, *Historia okultyzmu*, s. 38.

¹⁰ Tamże, s. 92.

1) Chiromancja jest jednym z najstarszych sposobów przepowiadania przyszłości na podstawie cech dłoni. Wyczytane „z dłoni” treści dotyczą zarówno przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości – co oznacza, że istnieje więź pomiędzy chiromancją i jasnovidzeniem¹¹.

2) Numerologia to starożytna praktyka oparta na doświadczeniach, które głoszą, iż po pierwsze, liczby są bezpośrednio związane z rzeczywistą istotą bytu, po drugie, imiona i daty narodzin są powszechnie kontrolowane przez kosmiczną siłę ujawniającą bieg życia człowieka i jego charakter. Zwolennicy numerologii twierdzili, iż liczby mają ogromny wpływ na ludzi, a także były kluczem do ludzkiego losu¹².

3) Zwolennicy kryształomancji wierzą, że w kryształach tkwi moc, która wzmacnia fizyczne, duchowe i psychiczne dobre samopoczucie, przy jej pomocy można wzmocnić medytację, podwyższyć rozwój duchowy oraz poszerzyć ukryte zdolności, np. jasnovidzenie. Praca z kryształami ma ożywiać naszą energię, rozbudzać pozytywne uczucia, rozpałać twórczość i potęgować mądrość¹³.

4) Parapsychologia to dziedzina badająca rzekome zjawiska psychiczne wywołane przez siły zdające się posiadać charakter inteligentny lub przez nieznaną mocę utajoną w umyśle ludzkim¹⁴.

Badanie przeprowadzono osobiście przez autora pracy wiosną 2014. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a podstawowym narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety. Wyniki badań poddano analizie statystycznej przy użyciu programu STATYSTICA 7.1. W pytaniu dotyczącym znajomości praktyk okultystycznych oraz przyczyn praktykowania okultyzmu studenci stopniowali swój wybór, wybierając trzy odpowiedzi, uwzględniając kolejność. Odpowiedź na miejscu pierwszym (najważniejsza) otrzymywała 3 punkty, na drugim – 2 na trzecim – 1, jeżeli nie została wymieniona – 0. Po zliczeniu punktów zostały obliczone średnie arytmetyczne dla poszczególnych kierunków i płci badanych. Dzięki powyższemu wybrana odpowiedź na pytanie mogła osiągnąć średnią z przedziału 0–3, gdzie 3 oznacza wybranie danej odpowiedzi przez całą badaną grupę na miejscu pierwszym.

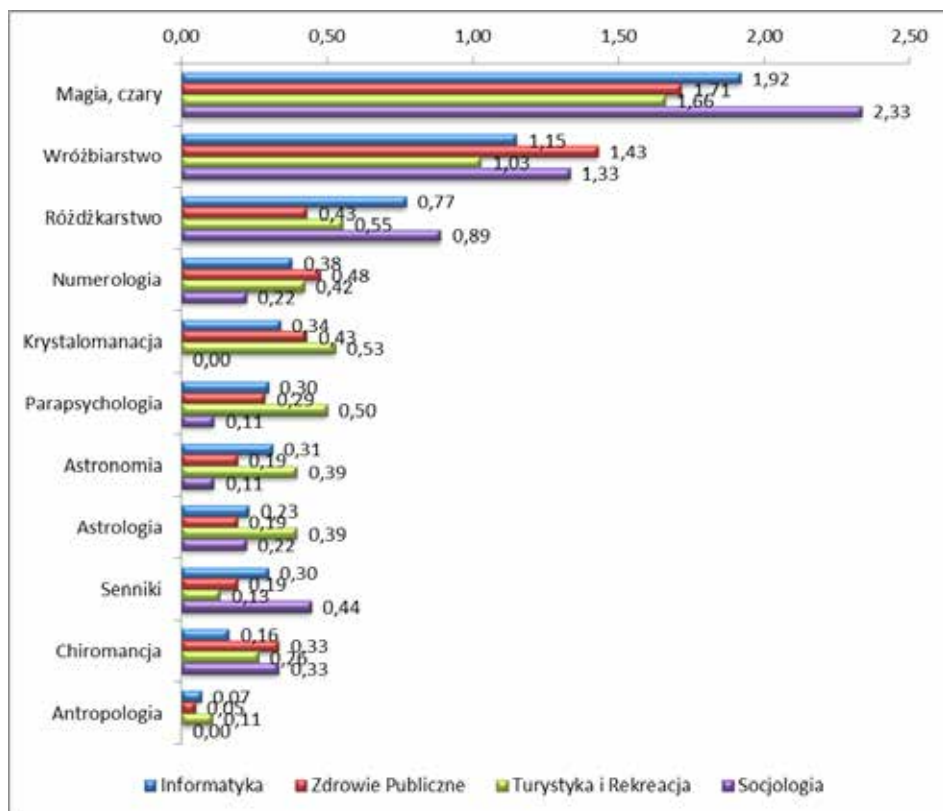
Badaniami objęto 142 studentów Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej z następujących kierunków: Informatyka (n=74; 52,1%), Zdrowie Publiczne (n=21; 14,8%), Turystyka i Rekreacja (n=38; 26,8%), Socjologia (n=9; 6,3%). Wśród respondentów było 18 kobiet (12,7%) i 124 mężczyzn (87,3%) studiujących na studiach pierwszego stopnia. Zdecydowana większość to studenci drugiego (n=69; 48,6%) i pierwszego (n=55; 38,7%) roku studiów, mieszkający w mieście (n=96; 67,6%) oraz posiadających rodzeństwo (n=114; p=80,3%).

¹¹ A. Zwoliński, *Astrologia, wróżby, jasnovidzenie i wywoływanie duchów*, s. 56.

¹² Tamże, s. 91.

¹³ T.W. Griffon, *Historia okultyzmu*, s. 112.

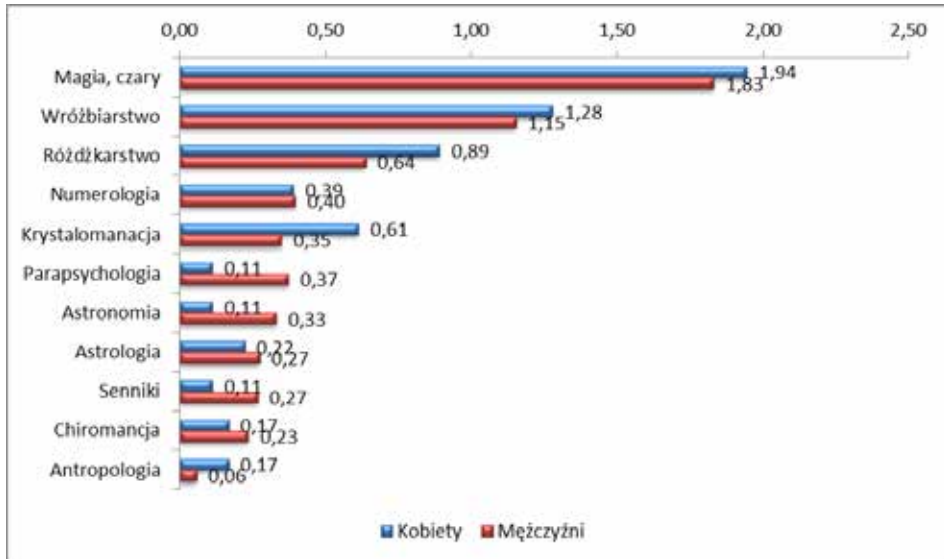
¹⁴ Tamże, s. 150.

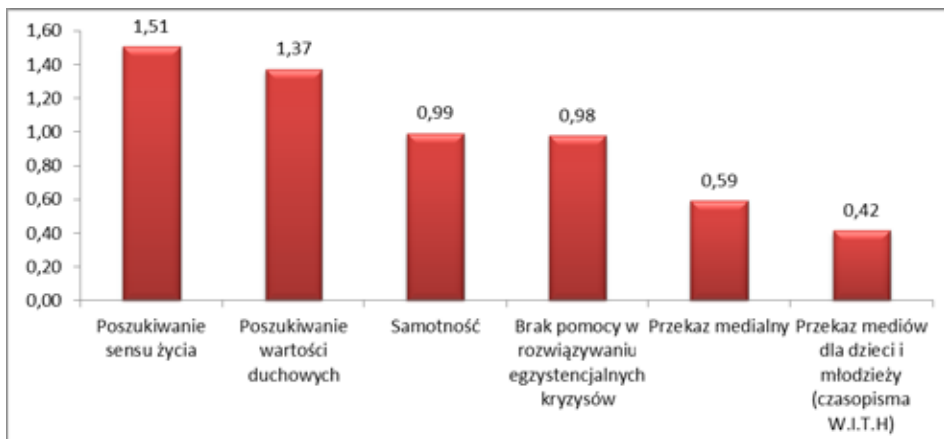
Rycina 1. Praktyki kojarzące się badanym z okultyzmem względem kierunku studiów badanych.

Badani studenci niezależnie od kierunku studiów i płci badanych na pierwszym miejscu praktyk kojarzących się z okultyzmem wskazali magię, czary, wróżbiarstwo i różdżkarstwo. Dalej uplasowały się: numerologia, krystalomanacja, parapsychologia, astronomia, astrologia, senniki, chiromancja i antropologia. Kobiety w stopniu wyższym od mężczyzn wskazywały bardziej popularne praktyki (magia, czary, wróżbiarstwo, różdżkarstwo) (rycina 1, 2).

Warto także zwrócić uwagę na to, co skłania badanych młodych ludzi do praktyk okultystycznych (rycina 3). Jak pokazują badania, popularność praktyk okultystycznych wśród młodzieży uczącej się jest związana z brakiem adekwatnej pomocy w rozwiązywaniu egzystencjalnych kryzysów, braków w przewodnictwie duchowym, indywidualnym kryzysie emocjonalnym. W tę rzeczywistość trafiają praktyki okultystyczne, dając młodemu człowiekowi możliwości wpływu na swój los, jak również stając się sposobem na życie. Dodatkowo, odwoływanie się do tajemnych mocy może dawać młodemu człowiekowi iluzję bezpieczeństwa.

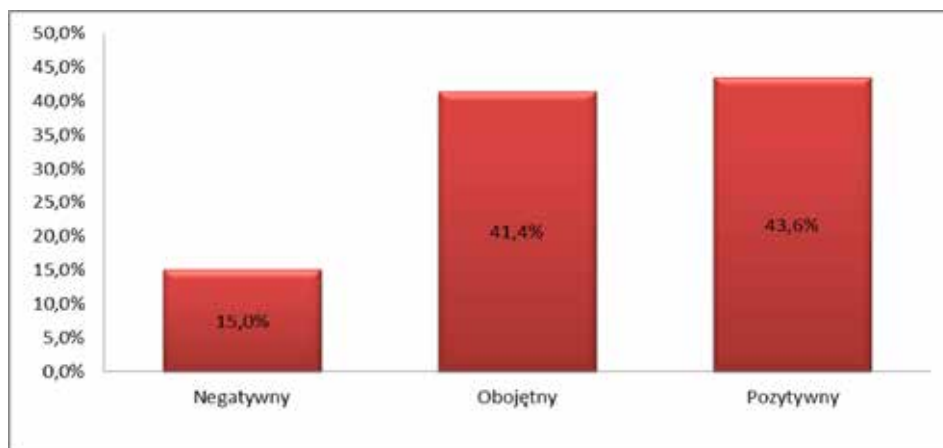
Rycina 2. Praktyki kojarzące się badanym z okultyzmem względem płci badanych.

Rycina 3. Przyczyny praktykowania okultyzmu.

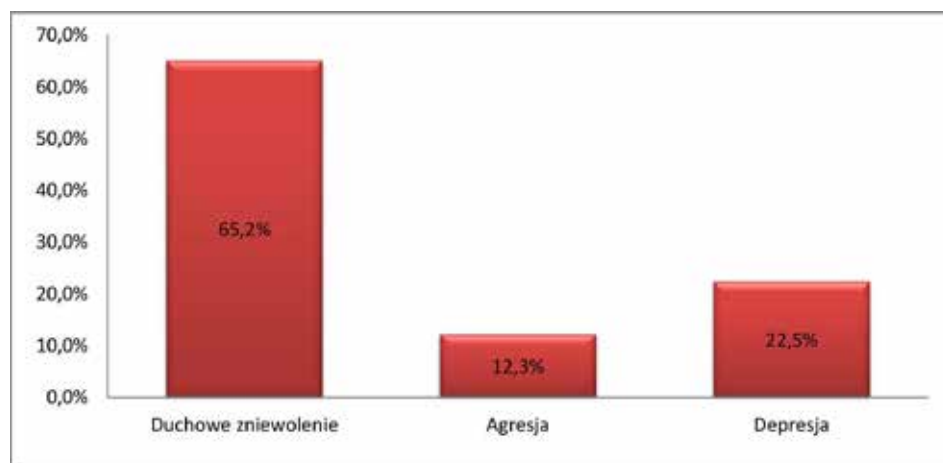
Badani wskazali również na mass media jako źródło promujące okultyzm. Wszechobecna reklama, bajki, gazety dla młodzieży, jak też Internet podają przepisy na uprawianie magii, podają zaklęcia na każdą okazję, wskazują zbawienne działanie amuletów wywodzących się z starożytnych kultów pogańskich.

Okultyzm w świadomości społecznej jest ogólnie uznawany jako zjawisko negatywne. Korzystanie z horoskopów, astrologii, chiromancji, wyjaśnianie przepowiedni i wróżb, zjawiska jasnowidztwa, posługiwanie się medium, są w ogólnym

Rycina 4. Stosunek studentów do praktyk okultystycznych [%].

postrzeganiu przejawami chęci panowania człowieka nad czasem, nad historią, a także przejawem zniewolenia człowieka przez szatana i chęcią podporządkowania sobie ukrytych mocy (m.in. demonicznych). Z przeprowadzonych badań (rycina 4) wynika, że wśród młodzieży istnieje akceptacja dla uciekania się do praktyk okultystycznych. Aż 43,6% badanych ma do nich stosunek pozytywny; 41,4% obojętny i tylko 15,0% negatywny. Wyniki te potwierdza rosnące zainteresowanie okultyzmem wśród młodzieży polskiej.

Rycina 5. Zagrożenia wynikające z uprawiania okultyzmu [%].

Ostatnim poruszonym podczas badań aspektem było pytanie o zagrożenia wynikające z uprawiania okultyzmu. Badani studenci z PSW w Białej Podlaskiej (5), uwzględniając podział na płeć respondentów, odpowiednio wskazali: 66,7% kobiet

i 65,0% mężczyzn wskazało zagrożenie zniewolenia duchowego; 5,6% kobiet i 13,3% mężczyzn wskazało na możliwość występowania agresywnego zachowania oraz 2,7% kobiet i 21,7% mężczyzn pojawienia się depresji. Nie było żadnego respondenta, który wskazałby, że nie ma zagrożeń wynikających z uprawiania okultyzmu, co pokazuje, że młodzi ludzie, mimo zaskakująco pozytywnego stosunku do okultyzmu, zdają sobie sprawę z zagrożeń związanych z jego uprawianiem.

PODSUMOWANIE

Studenci PSW potrafią trafnie określić nie tylko, czym jest samo zjawisko okultyzmu, lecz także czym są praktyki okultystyczne. Jednocześnie stwierdzono fakt, że niewielka część respondentów ma negatywny stosunek do praktyk okultystycznych. Znaczna część badanych wskazuje swój obojętny stosunek do przedmiotu badań. Respondenci posiadają jednak świadomość zagrożeń z praktykowania okultyzmu, o czym świadczy fakt, iż żaden z nich nie wskazał, że uprawianie okultyzmu nie niesie ze sobą żadnych zagrożeń. Okultyzm we współczesnym świecie coraz częściej i skuteczniej dociera do każdego człowieka. Narażeni na jego działanie są szczególnie młodzi ludzie, zagubieni w otaczającej ich rzeczywistości. Pozbawieni wskazówek moralnych w ogromnej części nie zdają sobie sprawy z tego, jakie niesie on ze sobą niszczące konsekwencje, i często postrzegają go jako dobrą „zabawę”. Wpływ na to ma przede wszystkim brak innych alternatywnych sposobów zaspokojenia potrzeb duchowych młodego pokolenia w dzisiejszym świecie, szeroki dostęp do środków masowego przekazu, które promują to zjawisko, jak też brak wiedzy wśród młodzieży na temat zagrożeń wynikających z praktykowania okultyzmu i brak informacji o możliwości otrzymania pomocy, kiedy młody człowiek już znalazł się w pułapce okultystycznej.

BIBLIOGRAFIA

- Encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1983.
Encyklopedia zjawisk XXI wieku [online], [dostęp: 14.06.2013]. Dostępny w Internecie: <okiem.pl>.
Goodrich-Clarke N., *Okultystyczne źródła nazizmu*, przeł. J. Prokopiuk, Warszawa 2001.
Griffon T.W., *Historia okultyzmu*, tłum. J. Wielobób, Z. Zagajewski, Toronto 1992.
Inny słownik języka polskiego, Warszawa 2000, s. 1158.
Jansen W., *Okkultismus*, w: *Teologische Realenzyklopaedie*, Bd. 25, Tübingen 1995, s. 216–220.
Köberle A., *Okkultismus*, w: *Religion in Geschichte und Gegenwart*, Bd. 4, 2. Aufl., Tübingen 1930, s. 1614–1619.

- McDowell J., Stewart D., *Okultyzm*, przeł. A. Gandecki, Lublin 1995.
- Posacki A., *Zagrożenia duchowe płynące z praktyki okultyzmu*, w: *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, pod red. W. Nowaka, S. Ropiaka, Olsztyn 2005, s. 197.
- Ratzinger J., M. Pera, *Senza radici*, Milano 2004, s. 47–72, 97–122.
- Ratzinger J., *Schylek człowieka*, „Znaki Czasu” 1990, nr 20, s. 27–28.
- Ratzinger J., *Raport o stanie wiary*, rozm. V. Messori, Kraków 1986.
- Zwoliński A., *Astrologia, wróżby, jasnowiedzenie i wywoływanie duchów*, Kraków 2008.

Streszczenie

Okultyzm – zespół doktryn ezoterycznych, które zakładają istnienie w człowieku i w przyrodzie sił tajemnych. Jako odrębny prąd myślowy powstał w XIX wieku w epoce tzw. „fin de siècle” i był wynikiem upadku systemu teokratycznego, a co za tym idzie zmiany wizerunku świata i człowieka. Współcześnie obserwujemy wśród młodego pokolenia kształtowanie się nowej wrażliwości duchowej i otwarcie na transcendencję. Brak kierownictwa duchowego w rozwiązywaniu egzystencjalnych kryzysów, lęk przed samodzielnością, tymczasowością, presja, skłania młodzież do odwoływania się do tajemnych mocy, które dają im poczucie bezpieczeństwa. Obserwujemy obecnie „okultystyczne odrodzenie”. Analiza wskazuje na konieczność dalszych badań w związku z tym, że propagowana medialnie, promowana w kulturze masowej wiedza tajemna (wróżbiarstwo, jasnowiedzenie, horoskopy) powodują odrodzenie starych praktyk i rytuałów okultystycznych wśród młodzieży.

Słowa kluczowe: rytuał, okultyzm, studenci

SELECTED SYMPTOMS OF OCCULTISM IN POPE JOHN PAUL II STATE SCHOOL OF HIGHER EDUCATION IN BIALA PODLASKA STUDENTS' CONSCIOUSNESS. PILOT STUDIES

Summary

Occultism is the combination of esoteric doctrines that presuppose the existence of the secret forces in man and in nature. As a distinct stream of thoughts, it arose in the nineteenth century, in the era of the so-called “Fin de siècle” and it was the result of the collapse of the theocratic system and the image change of the world and man. Today, the new type of spiritual sensitivity and openness to transcendence is noticed by the younger generation. The lack of spiritual direction in solving existential crises, fear of independence, temporariness, society pressure lead young people to refer to the occult powers that give them a sense of security. The “occult revival” can be observed nowadays. The analysis shows the need for further research in the aspect, that the mass culture and promoted by the media secret (divination, clairvoyance, horoscopes) knowledge causes the revival of old practices and occult rituals among young people.

Keywords: ritual, occult, students